

## Směnečný podindosament z pohledu dlužníka

Josef Kotásek

Problematika tzv. směnečných podindosamentů (též subindosamentů), byla odedávna předmětem zájmu právní vědy. Ze starší literatury je třeba především uvést vynikající Grünhutovu monografii o převodech směnky po splatnosti<sup>1</sup>.

V naší praxi jsou někdy účinky podindosace směnky neprávem opomíjeny, což může mít zásadní dopad na úspěch dlužnických námitek. V situaci, kdy řádné zaplacení směnky v předepsané lhůtě stále ještě nelze považovat za pravidlo, se bude podindosace směnky objevovat velmi často a je proto nutné věnovat jí náležitou pozornost.

1) Všechny ostatní směnečné rubopisy – tj. indosamenty zmocňovací, zástavní, s exonerační doložkou a rektarubopisy – můžeme označit v pravém slova smyslu za směnečné instrumenty, když záleží jen na účastnících, zda využijí účinků té které speciální doložky. V tomto článku se ale budeme zabývat indosamenty, které se zpravidla žádnou zákonem předpokládanou klauzulí nevyznačují. To, co je odlišuje, je pouze okamžik indosace – jako podindosament bývá v praxi paušálně označován rubopis (tedy i blankoindosament) provedený po splatnosti.

To ovšem není úplně správné (jakkoli to s ohledem na směnečnou praxi bude souhlasit v drtivé většině případů). Pokud má termín „podindosace“ označovat rubopis s modifikovaným účinkem, musíme nutně konstatovat, že paušálně užívaná rovnice **podindosament = indosament po splatnosti** není přesná.

V ustanovení § 20 ZSŠ<sup>2</sup> se rozlišují tři druhy indosamentů:

- a) **Předprotestační indosament po splatnosti**, tj. indosament, který byl sice učiněn po splatnosti, nicméně ještě před uplynutím lhůty protestu či po zřízení protestu pro neplacení. Tento indosament označují jako **dotatný indosament**.

Zákon velmi správně neváže rozhodný den na splatnost směnky. Výslovně uvádí, že indosament po splatnosti má stejné účinky

jako před splatností. Důvodem je skutečnost, že i směnka po splatnosti může být bez problémů řádně prezentována a proplacena (a proto samozřejmě plnohodnotně převedena) v následujících dvou pracovních dnech. Dodatný rubopis má tedy plné účinky jako indosament před splatností, tj. transportní, garanční a legitimační. Indosatář také bude muset z důvodů zachování práv vůči nepřímým dlužníkům mj. učinit protest. Ze shora uvedeného plyne, že pro dodatný indosament mají účastníci k dispozici jen velmi krátký časový úsek. Jiné účinky mají následující dva rubopisy:

- b) **Postprotestační podindosament**, tj. rubopis učiněný po provedení protestu.
- c) **Postprejudiční podindosament**, tj. rubopis učiněný po uplynutí lhůty pro zřízení protestu.

Právě rubopisy postprotestační a postprejudiční označujeme jako podrubopisy či subindosamenty. Převodní účinky u nich nastupují jen občanskoprávní: jak stanoví § 20 odst. 1 ZSŠ, **mají subindosamenty jen účinky obvyčejného postupu**. Odkaz na „obvyčejný postup“ nelze podle současné úpravy vyložit jinak, než že směřuje k postoupení pohledávky upravené v § 524 a násl. ObčZ (i bez výslovného odkazu na cessi, s nímž se setkáme u rektasměnek – viz § 11 odst. 2 ZSŠ). Indosace má tedy na základě zákonné konverze účinky postoupení pohledávky, což podle § 529 ObčZ znamená, že **podindosatář jen vstupuje do práv indosanta a dlužníku zůstávají zachovány námitky proti pohledávce, které mohl uplatnit v době postoupení**. Od určitého okamžiku tedy každý další případný majitel jen vstupuje do práv převodce a ani dobrá víra subindosatáře v domnělé originární nabytí na tom nemůže nic změnit.

V žádném případě se však nemění forma směnky (ke změně formy směnky na cenný papír na jméno dochází jen na základě rektadoložky výstavce). Směnka zůstává cenným papírem na řad a nadále

<sup>1</sup> GRÜNHUT, C. S., Die Lehre von der Wechselbegebung nach Verfall, Vídeň, 1871.

<sup>2</sup> Zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb. ze dne 20. prosince 1950 (dále ZSŠ či jen *zákon*) s tím, že tato i všechny další citace ZSŠ se týkají – pokud nebude uvedeno jinak – I čl. zákona. Citace jiných předpisů vycházejí ze standardu citací nakladatelství C. H. Beck.

se převádí formou rubopisu. Hrubé chyby se proto dopouštějí ti účastníci, kteří směnku po splatnosti převádí postoupením pohledávky.

I po splatnosti lze tedy směnku indosovat (přípustná je i blankoindosace), ale oběh nezaplacených smének není žádoucí a směnečné právo tu vykazuje jistou „samočistící funkci“, když podřizuje směnky zvláštnímu režimu. Zákon zde, zdá se, jakoby vycházel také z myšlenky, že zaplacení směnky je pravidlem a pokud směnka nebyla zaplacená, nebude to jen z důvodů platební neschopnosti či platební neochoty, jak pohříchu vidíme u nás, nýbrž že důvodem mohou být i námitky, které dlužník proti své směnečné obligaci – snad i právem – vznáší. Proto podřizuje takové směnky režimu, který nezvýhodňuje nabyvatele jako je tomu u běžné indosace.

Subindosatář je vždy více či méně vystaven nebezpečí, že mu ve výsledku může dlužník namítat vše, co jeho předchůdci. Naproti tomu u obyčejné indosace by se dlužník mohl s úspěchem bránit jen v případě, že by nabyvatel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka (§ 17 ZSŠ<sup>3</sup>), což je prakticky velmi obtížné prokazovat, zvláště když uvážíme, že eventuální hrubá nedbalost nabyvatele nehraje vůbec roli.

2. Na první pohled se tedy zdá, že pozice dlužníka, kterému svědčí oprávněné námitky proti remitentovi, se nezaplacením směnky jen zlepší. Jednoduše vyčká předložení směnky remitentem a protestace směnky, nezplatí, a případným dalším nabyvatelům bude ve smyslu § 20 ZSŠ (viz písm. b) a c) v předchozím textu) namítat vše, co mohl namítat původnímu věřiteli. Neboť eventuální převod směnky bude mít účinky derivativní podle ustanovení občanského zákoníku.

Shora uvedené je ovšem v praxi ve třech ohledech komplikováno.

Za **prvé** jde o komplikaci jen zdánlivou, neboť je založena na mylné interpretaci zákona. Vyskytuje se názor, podle kterého ustanovení § 20 ZSŠ nelze vztáhnout na případy, kdy byla směnka vystavena s doložkou „bez protestu“. Subindosatář čelící oprávněným námitkám dlužníka z toho někdy značně krkolomnou konstrukcí dovozuje, že pokud směnku není třeba protestovat, nebude nikdy naplněna hypotéza normy (nikdy neuplyne lhůta k protestu a protest subindosatář přeci neučinil) a podindosament směnky s doložkou „bez protestu“ bude mít vždy obvyklé převodní účinky rubopisu.

Zpochybňovat aplikaci zmíněného ustanovení na

směnky s doložkou „bez protestu“ není na místě. I tyto směnky jsou zde totiž samozřejmě zahrnuty. Jde proto o jasně nesprávný výklad, který nerespektuje účel ustanovení § 20 ZSŠ. Nelze totiž připustit, aby o účincích indosamentu rozhodoval majitel tím, že směnku nechal či nenechal protestovat.

Přitom zde není zohledněna ani skutečnost, že směnka, i když je vystavena s klauzulí „bez protestu“, samozřejmě být protestována může! Jak vyplývá z § 46 odst. 2 ZSŠ, může majitel učinit protest i přes eventuální doložku „bez protestu“; následkem je jen, že náklad protestace nese definitivně sám a nemůže jej prostřednictvím směnečného postihu přenášet na dlužníka. Směnečný protest plní mj. i úlohu důkazní (viz k tomu § 53 odst. 1 ZSŠ, podle kterého dochází ke ztrátě práv proti nepřímým dlužníkům zmeškáním lhůty k předložení směnky k placení při doložce „bez útrat“) a tak mnozí věřitelé z opatrnosti nechají směnku protestovat, tím spíše, že náklady nepředstavují nijak dramatickou částku.

Za **druhé** je nutným předpokladem, že remitent směnku před protestem nebo před uplynutím lhůty k protestu opravdu nepřevede – a dlužník nemá možnosti, jak v tomto stádiu indosaci efektivně zabránit či ji alespoň omezit, když nevyužil případných zábran a preventivních opatření již při emisi směnky (odhlédneme pro potřeby tohoto článku od tzv. rektasmének a sporných účinků doložek typu „kauční směnka“ apod., které budou předmětem samostatného zpracování).

Každá subindosace navíc nebude pro dlužníka automatickým přínosem. Je totiž možné, že nabyvatel směnky po protestu nebo po uplynutí lhůty pro protestaci směnky sice zaujme místo posledního majitele, ale vůči této osobě dlužník stejně žádné námitky nemá (ať již od počátku či z důvodů řádného nabytí směnky – viz § 17 ZSŠ).

**Třetí** komplikace spočívá v důkazní pozici dlužníka, kterou významně ztěžují dvě skutečnosti: směnky jsou v České republice v drtivé většině případů vystavovány s doložkou „bez protestu“ (resp. s jinou doložkou stejného významu) a datum není podstatnou součástí indosamentu.

V situaci, kdy doložka „bez protestu“ je dokonce automatickou součástí některých směnečných formulářů, nikoho nepřekvapí, že je zmíněná klauzule částí naší veřejnosti vnímána jako vyjádření bezpodmínečného směnečného příkazu či slibu, tedy ja-

<sup>3</sup> Příslušné ustanovení zákona zní takto: „Kdo je žalován ze směnky, nemůže činit majiteli námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům, ledaže majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.“

ko podstatná náležitost směny<sup>4</sup>, a jako taková je potom bez diskusí vyžadována. Pro postavení dlužníka vůči subindosatáři to má důsledky spíše negativní. Pokud by totiž bylo protestováno, měla by podindosace pravidelně vyplývat již z protestační doložky na směnce.

Rovněž tak by nevznikaly potíže, jestliže by rubopis byl datován a jasně by z něj vyplývalo, že jde o subindosament. **Směnečné indosamenty však – na rozdíl např. od indosamentů akciových (§ 156 odst. 5 ObchZ) – datovány být nemusí. U nedatovaného indosamentu platí přitom podle § 20 odst. 2 ZSŠ vyvratitelná právní domněnka, že byl uskutečněn včas, tedy před uplynutím lhůty k protestu. U datovaného indosamentu platí podle mého názoru stejná domněnka o pravdivosti data. Důkaz opaku (a tedy existence jakéhosi „anteprejudičního rubopisu“) je třeba připustit.**

I zde nic nebrání remitentovi, aby směnku – zatíženou námitkami dlužníka a tedy pro něj samého bez hodnoty – dále nedatovaným rubopisem převedl za úplatu a takto pro sebe „zhodnotil“, či eventuálně indosamentem „na oko“ jen pověřil třetí osobu bezproblémovým inkasem směny s tím, že případné námitky budou odraženy ve smyslu § 17 ZSŠ. Důkazní povinnost o tom, kdy směnka byla indosována, a tedy vlastně o tom, jaké účinky má indosament, nese totiž vždy dlužník a nemusí ji vždy unést.

Nicméně lze konstatovat, že **pro dlužníka může být v některých případech podstatně jednodušší prokazovat, kdy směnka byla indosována, než dokazovat vědomé jednání na škodu ve smyslu § 17 ZSŠ.**

3. Velmi dobře dokumentují problematiku subindosace i následující dva případy: Případ první je mi znám z praxe. Jednalo se o směnečného dlužníka, který vystavil vlastní směnku<sup>5</sup>, ovšem vůči majiteli mu následně svědčily významné kauzální námitky, se kterými by ve sporu bezpochyby uspěl. Přesto – připustíme, že poněkud podlým způsobem – udržoval remitenta v určité naději v řádné proplacení směny. Cílem bylo motivovat majitele k ponechání směny – zabránit převodu na třetí osobu. Týden po splatnosti (!) byla směnka předložena, nicméně dlužník – v rozporu se svým dřívějším slibným chováním – za směnku nezaplatil. Namísto toho byl při pre-

zentaci pouze sepsán jakýsi „Protokol o předložení směny k placení a následném postupu“. V něm bylo mj. jasně konstatováno, že aktuálním majitelem směny je stále ještě remitent a směnka (i s rubovou stranou, na které byla pouze nevýznamná informační doložka) byla k podepsanému protokolu přiložena v ověřené kopii. Dále bylo v „protokolu“ uvedeno, že pokud nebude směnka zaplacená do určité doby, bude dále převedena na společnost, která se zabývá „vymáháním pohledávek“.

Jestliže by opravdu došlo k převodu směny, mohl by své námitky vůči převodci dlužník uplatňovat i proti každému nabyvateli s odkazem na subindosaci podle § 20 ZSŠ. Ani nabytí směny v dobré víře by na věci nic nezměnilo. Paradoxně nejlepší důkaz o tom, kdy byl indosament učiněn, dlužníku přitom poskytl sám věřitel ve zmíněném protokolu s ověřenými podpisy a s přiloženou kopií směny.

V této souvislosti je zajímavá informace, kterou zveřejnily Hospodářské noviny o zajišťovacích směnkách<sup>6</sup>: „Podle informací HN je například běžnou prací vystavení směny na dvojnásobnou hodnotu – pokud dlužník zaplatí, je všechno v pořádku. Pokud ne, směnka se prodá „vymahačům dluhů“ za polovinu z uvedené částky na směnce, takže věřitel získá 100 procent své pohledávky.“ Tyto společnosti budou často směnku nabývat subindosamenty, což by pro případné relevantní námitky dlužníka (vyplývající z osobních vztahů k remitentovi) mělo shora uvedené blahodárné důsledky.

Ve druhém případě potvrzuje účinky subindosamentu usnesení Vrchního soudu v Praze<sup>7</sup>. Krajský soud usnesením zamítl návrh žalovaného na vydání předběžného opatření. V odůvodnění soud uvedl, že žalobce se na žalovaném domáhá zaplacení 191 140,- Kč s příslušenstvím na základě vlastní směny splatné dne 28. 2. 1994. Soud vydal směnečný platební rozkaz, proti kterému podal žalovaný včas námitky, které jsou pro účely tohoto článku nepodstatné, proto je tu nebudu uvádět.

Významnější je skutečnost, že žalovaný kromě toho navrhl vydat předběžné opatření, kterým by soud zakázal žalobci převést na jiného směnku, její zaplacení bylo současně předmětem soudního řízení. Svůj návrh odůvodnil žalovaný tím, že z dosavadního postupu je zřejmé, že žalobce je rozhodnut porušovat své smluvní závazky. Je

<sup>4</sup> Ostatně ještě ve větším měřítku potkal podobný osud akceptaci, která je také (oproti jasné dikci § 1 ZSŠ, který trvá pouze na směnečnicku) vyžadována jako podstatná náležitost směny cizí. V našich poměrech neudivuje, že výstavce v drtivé většině případů sám obstarává akceptaci směny, kterou teprve poté předává majiteli. Lze to považovat za standardní postup české směnečné praxe. Dovožovat z toho shora uvedené závěry by ale samozřejmě bylo chybou.

<sup>5</sup> Podle § 77 odst. 1 má subindosace stejné účinky i v případě, že je vyznačena na směnce vlastní.

<sup>6</sup> HN, –juf–, Úplatky se údajně stávají normou, Hospodářské noviny, 2. 3. 1999.

<sup>7</sup> Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 8. 1997, sp. zn. 9 Cmo 338/97, publikováno a citováno podle PpvP, 10/98, s. 19, evidováno rovněž v ASPI. V citaci rozhodnutí se uvádí ZSŠ jen jako „zákon“.

proto třeba zamezit dalšímu oběhu směnky, neboť by mohlo být zmařeno uplatnění námitek žalovaného. (...) Potřeba zatímní úpravy poměrů účastníků vyplývala podle mínění žalovaného z toho, že námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu jsou relativní povahy a žalobce by mohl rubopisovat směnku dále, aby použití těchto námitek vyloučil.

Podle krajského soudu je originál směnky v současné době uložen u soudu až do pravomocného rozhodnutí věci o zaplacení směnky a proto je nepravděpodobný převod směnky na další subjekt. Pokud by přesto k indosamentu směnky došlo na stejnopisu nebo opisu směnky, k platnosti převodu směnky se vyžaduje předání nebo převzetí směnky mezi indosantem a indosatářem, což je za daného stavu vyloučené.

Odvolací soud zamítavé usnesení potvrdil, když dospěl k závěru, že nejsou splněny podmínky stanovené v § 74 odst. 1 OSŘ v návaznosti na § 102 OSŘ. Z zdůvodnění dále vyplývá: „*Jak bylo uvedeno též v odůvodnění napadeného usnesení, předmětná směnka byla splatná dne 28.2.1994, což znamená, že v současné době již uplynula lhůta k protestu (čl. I, § 44, odst. 3 zákona). Z této skutečnosti plyne, že s ohledem na výše citovaný § 20, odst. 1 zákona, který dle čl. I, § 77 odst. 1 zákona platí i pro vlastní směnku, budou účinky případného budoucího indosamentu stejné jako při smluvním převodu práv ze směnky. (...) Za této situace postrádá žalovaným navrhané předběžné opatření věcný i právní význam.*“

K tomu je třeba poznamenat, že pozorného a současně do všech okolností případu blíže nezasvěceného čtenáře může poněkud překvapit optimismus odvolacího soudu ohledně budoucí důkazní pozice dlužníka, zejména když by směnka nebyla protestována. Zvláště tam, kde existuje rozsáhlá směnečná agenda, se může dlužník ocitnout v důkazní nouzi, pokud by věřitel vzal svůj návrh zpět a směnku následně převedl antedatovaným rubopisem.

4. Konečně k jedné sporné otázce: Je nejasné, zda lze ustanovení o podindosamentech použít i na případy, kdy směnka obíhá bez indosace. Mám zde na mysli tzv. blankotradici (viz § 14 odst. 2, písm. c) ZSŠ), se kterou se u nás kvůli neznalosti tohoto instrumentu setkáme relativně málo. Blankotradici podle mého názoru čeká v budoucnu daleko

větší rozšíření, než zatím vykazuje dnes.

U běžného vyplněného indosamentu je vždy na směnce uvedena osoba převodce i nabyvatele. V případě, že majitel nabyl směnku blankoindosamentem, může využít skutečnosti, že tento nevyplněný indosament legitimuje zásadně každého držitele listiny. Postačí proto, že směnka bude jen předána jiné osobě, není nutno, aby se na směnce objevil zápis o jménu nabyvatele. Směnka se zde fakticky chová jako cenný papír na doručitele (§ 17 ZCenP), aniž by jím skutečně byla, protože nevyplněný indosament může být majitelem okamžitě změněn ve vyplněný<sup>8</sup>. Lehký a neformální převod směnky vede často ke – možná příliš optimistickému – konstatování, že směnka s bonitními dlužníky opatřená blankoindosamentem je až do své splatnosti hospodářsky rovna penězům.

Statistický výzkum prováděný v západních zemích koncem šedesátých let mimo jiné prokázal, že běžný typ indosamentu byl v té době ve většině zemí již spíše výjimkou. Pravidelně užívanou formou převodu byla blankotradice. Běžný vyplněný indosament se objevuje na směnce spíše jen z důvodů garančních, když garant namísto směnečného rukojemství převezme závazek jako indosant. Indosament zde převzal funkci směnečného rukojemství a sám byl vytlačen jako převodní instrument. Potvrzuje to i praxe bank<sup>9</sup>.

V moderní době je motivem pro použití blankoindosamentu možnost vyhnout se garančním následkům indosace. Z historického pohledu zde ovšem najdeme důvody zcela jiného rázu, což je dáno již tím, že dřívější směnečné zvykové právo nečinilo rozdíl mezi odpovědností indosanta a blankoindosanta. Schaps<sup>10</sup> uvádí, že dnes obvyklý účel blankoindosamentu dříve neplnil, neboť ten, kdo převáděl blankotradici, byl stíhán stejnou odpovědností jako u běžného indosamentu.

Pokud přijmeme toto zdůvodnění, nezbyvá než se ptát, k čemu blankoindosament tehdy účastníkům sloužil. Odpověď nalezneme, uvědomíme-li si, že značné množství starých směnečných řádů zakazovalo vícenásobnou indosaci. Blankoindosací se tento zákaz obcházel. V 18. století podobné restriktivní opatření už nenajdeme, na druhou stranu se objevil zase zákaz samotných blankoindosamentů – tak např. oba vratislavské směnečné řády<sup>11</sup> či čl. I, § 33 Vídeňského, tzv. dolnorakouského řádu,

<sup>8</sup> PŘIBYL (PŘIBYL, Z.: Směnečné právo, UK, Praha, 1994, s. 40) proto správně poukazuje na nesprávnost tvrzení, že blankoindosamentem se směnky stává, alespoň dočasně, cenný papír na majitele.

<sup>9</sup> V podrobnostech k tomuto velmi zajímavému průzkumu viz OPITZ, P.: Der Funktionswandel des Wechselindossaments, Duncker/Humboldt, Berlín, 1968, s. 128 a násl.

<sup>10</sup> SCHAPS, G. Zur Geschichte des Wechselindossaments, Stuttgart, 1892, s. 122.

<sup>11</sup> URFUS, V.: Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního, ČAV, 1959, s. 105.

resp. čl. 32 navazujícího Směnečného patentu<sup>12</sup>, resp. byly blankoindosaci přiznávány účinky prokura-indosamentu. Takové zákazy či omezení účinků vykazovaly ovšem minimální efektivitu. Diskriminaci bylo možno jednoduše obejít tím, že poslední věřitel žalující směnku vyplnil indosament dodatečně, až tedy nebylo zbylí, když již bylo majiteli zřejmé, že nabyl „černého Petra“ a plnění ze směnky bude nutno vymáhat soudně.

V moderní době můžeme konstatovat tuto funkci blankoindosace: možnost vyhnout se prostřednictvím velmi neformálního převodu odpovědnosti indosanta (§ 15 odst. 1 ZSŠ) bez toho, aniž by výslovný projev tohoto úsilí v textu listiny mohl ohrozit důvěryhodnost a bonitu směnky (např. doložkou úzkostí dle výše citovaného ustanovení ZSŠ či rektadoložkou podle § 15 odst. 2 ZSŠ).

Pro posouzení eventuálních účinků „podblankotradice“ bude třeba vyjít z toho, že **blankotradice není indosací směnky** (viz § 14, odst. 2, písm. c) ZSŠ), nýbrž samostatný způsob převodu, které vykazuje účinky odlišné od indosamentu i od cesse. Při striktním výkladu zákona proto není možné akceptovat závěr, že ustanovení § 20 ZSŠ upravující indosamenty, platí přímo i pro blankotradici.

Je sporné, zda lze aplikovat danou normu analogicky. S ohledem na účel ustanovení se kloním spíše ke kladnému závěru. V opačném případě se blankotradice stane – věrna své několikasetleté tradici – prostředkem obcházení určitých zákonných restrikcí. Nelze připustit, aby např. věřitel, který nabyl směnku blankotradicí a následně neměl úspěch ve sporu, protože dlužníci se řádně ubránili oprávněnými námitkami, mohl směnku dále převést s plnými převodními účinky prostřednictvím blankotradice a získal z ní tak na škodu dlužníka přesto úspěch.

Protiargument, že dlužník je zde chráněn skrze § 17 ZSŠ, neobstojí. Ne snad proto, že by se dané ustanovení na nabytí směnky blankotradicí nevztahovalo.

Neudržitelné je totiž pojetí vycházející ze zařazení § 17 ZSŠ do II. oddílu zákona, jenž jak známo upravuje indosamenty, když se na tomto základě vadně argumentuje, že v § 17 ZSŠ má zákon na mysli pouze nabytí směnky indosamentem. Někteří autoři ze zařazení § 17 ZSŠ do oddílu o indosamen-

tu dovozují, že majitelem směnky podle § 17 ZSŠ je třeba rozumět toliko indosatáře a že tudíž jen indosatář účasten zvláštní ochrany, kterou zmíněné ustanovení poskytuje. Kdo podle nich nabyl směnky jiným způsobem než indosamentem, na toho nedopadá ustanovení § 17 ZSŠ. Ze samotné geneze zmíněného ustanovení je ale nutno dovodit opak. Již na druhé Haagské konferenci<sup>13</sup> bylo v článku, který odpovídá současnému § 17 ZSŠ, nahrazeno slovo „indosament“ obratem „převod směnky“, čímž měly být podchyceny i případy, kdy se směnka převádí bez indosace pouhou blankotradicí<sup>14</sup>.

K myšlence, že samotné ustanovení § 17 ZSŠ nepostačuje k ochraně dlužníka je třeba ještě uvést tolik: usuzovat z nabytí směnky, která je již delší dobu nezaplacena, automaticky na „vědomé jednání na škodu“ nelze a takovou ochranu dlužníka, který se již jednou ve sporu řádně ubránil, rozhodně není možno považovat za dostatečnou.

Analogická aplikace § 20 ZSŠ na převod směnky blankotradicí je velmi sporná. Najít lze i řadu protiargumentů a není jasné, jak se zachová praxe. Judikatura, pokud je mi známo, tuto otázku ještě neřešila<sup>15</sup>.

5. Závěrem lze k subindosaci uvést následující: Oproti jiným druhům indosamentů ztělesňuje podindosace spíše nechtěný, často nezamýšlený, ovšem nevyhnutelný důsledek navenek možná obvyčejné indosace, která ale byla provedena **po protestu pro neplacení nebo uplynutí lhůty k protestu**. K pozdějším převodům nezaplacených směnek se ZSŠ staví přezíravě, když jim přiznává pouze převodní účinky postoupení pohledávky. Podindosamentem tak v zásadě nedochází k vyloučení eventuelních námitek dlužníka, neboť nový nabyvatel nabývá práva jenom odvozeně od svého předchůdce.

V praktickém pohledu je taková výhoda pro dlužníka jen zdánlivá. Situace se totiž u nás komplikuje jednak inflačním používáním doložky „bez protestu“, která nenutí věřitele k provedení protestu, ze kterého by v zásadě jasně vyplynula skutečnost podindosace, jednak vyvratitelnou právní domněnkou podle § 20 odst. 2 ZSŠ, podle které není nedatovaný indosament subindosamentem. Dlužník musí prokazovat, kdy byla směnka převedena a jaké účinky tedy převod má. V některých případech to ale pro něj může být výhodnější, než obtížně do-

<sup>12</sup> URFUS, V., dílo op. cit. v předchozí poznámce, s. 219.

<sup>13</sup> Haagská konference jednala v letech 1910 – 1912 a zpracovala Jednotný směnečný řád. Z něj se vycházelo o osmáct let později na Ženevské konferenci, která je základem současné úpravy v ZSŠ.

<sup>14</sup> STANZL, G.: Böser Glaube im Wechselrecht, Hermann Böhlau, Graz, 1950, s. 32.

<sup>15</sup> Jinak v judikatuře německé. Z roku 1969 pochází rozhodnutí BGH (publikováno v časopise NJW, č. 34/1969, s. 1484) věnované právě této problematice. Podle závěru soudu nelze převést práva ze směnky po zřízení protestu pro neplacení prostřednictvím blankotradice ve smyslu čl. 14 odst. 2 WG.

kazovat „vědomé jednání na škodu dlužníka“ podle § 17 ZSŠ.

## RESUME

*Der Umlauf des Wechsels wird nicht durch den Verfall beendet. Das Wechselgesetz läßt im § 20 die Übertragung des Wechsels durch Indossament auch nach Verfall zu. Solche Indossamente werden oft unzutreffend als „Nachindossamente“ bezeichnet.*

*Das Wechselgesetz unterscheidet drei Arten des Indossaments. Erstens „vorprotestliches Indossament nach Verfall“, das zwar nach Verfall des Wechsels, aber noch vor Ablauf der Protestfrist erfolgt. Dieses Indossament hat alle Wirkungen des gewöhnlichen Indossaments.*

*Zweitens „nachprotestliches Nachindossament“, also das Indossament eines protestierten Wechsels und drittens das Indossament eines nicht rechtzeitig protestierten (präjudizierten) Wechsels. Als Nachindossamente bezeichne ich nur die zwei letztgenannten Fälle.*

*In dem vorliegenden Beitrag wurden hauptsächlich die Transportwirkungen eines Nachindossaments untersucht. Es hat nicht mehr die Wirkungen des gewöhnlichen Indossaments, sondern nur die einer gewöhnlichen Abtretung. Es läßt die Rechte auf den Nachindossatar nur so übergehen, wie sie seinem Nachindossanten zustehen. Der Wechselschuldner hat also gegenüber dem Nachindossatar alle Einwendungen, die bei Indossierung gegen den Nachindossanten bestanden. Darüberhinaus wurde ausführlich referiert ob, und im welchen Umfang davon ein Wechselschuldner praktisch profitieren kann.*